

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”We are Africans, and we have many, many problems”

En studie av skolsystemet i Moçambique, dess brister och glädjeämnen

Miriam Andersson

LAU370 Examensarbete

Handledare: Anders Hill

Examinator: Ulf Christianson

Rapportnummer: HT07-2611-057

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	”We are Africans, and we have many, many problems” En studie av skolsystemet i Moçambique, dess brister och glädjeämnen
Författare:	Miriam Andersson
Termin och år:	Höstterminen 2007
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Anders Hill
Examinator:	Ulf Christianson
Rapportnummer:	HT07-2611-057
Nyckelord:	Moçambique, skolsystem, utvecklingsland, lärarutbildning, Afrika

---

Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva skolsystemet i Moçambique.

Följande frågeställningar har formulerats:

- Hur ser Moçambiques skolsystem ut?
- Hur är lärarutbildningen uppbyggd?
- Vilka är de största problemen med skolan?
- Vart är utvecklingen i skolan på väg?

Metod

Uppsatsen bygger på en explorativ studie. Tidigare forskning på det valda området är begränsad och insamlande av material har främst skett genom intervjuer. Intervjuerna med olika informanter, väl insatta i frågeställningarna, har genomförts under fältstudier i Moçambique. I Sverige har sammanställande av material samt litteraturundersökning gjorts.

Resultat

Resultatet visar på en ganska dyster bild av skolsystemet i Moçambique. Problemen är många; det råder stor brist på utbildade lärare, korruptionen är utbredd, det saknas skolor och många barn går inte i skolan av olika anledningar. Vägen är lång innan målet att alla barn ska gå i skolan kan uppfyllas. Trots den mörka bild som målas upp är inte allt negativt. Borttagandet av skolavgiften har lett till att fler barn fått möjlighet till skolgång, det utbildas fler lärare och regeringen har också tagit skolfrågor på större allvar än tidigare.

Betydelse för läraryrket

Som lärare i ett allt mer mångkulturellt samhälle är det av stor vikt att ha förståelse för andra kulturer än vår egen. Den svenska skolan sägs ofta höra till de bästa i världen men skolan i andra länder ser inte alltid ut som i Sverige. Min förhoppning är att studien, genom att ge en inblick i en annan skolkultur, kan ge ett bredare perspektiv på vår egen tillvaro.

Förord

Denna studie har genomförts på egen hand och inte tillsammans med någon annan som brukligt är vid examensuppsatser. Arbetet har ändå flutit på bra och jag vill rikta ett särskilt stort tack till min handledare Anders Hill för stöd och hjälp samt bollande av frågor under arbetets gång.

Tack också till Adlerbertska stipendiestiftelsen för ett generöst stipendium som gav mig möjlighet att genomföra delar av studien på plats i Moçambique.

Slutligen ett stort tack till Lars-Åke och Carina Winberg för all ovärderlig hjälp och för att ha förmedlat kontakter med nyckelpersoner i studien, för tolkning vid intervjuer och för att ha agerat privatchaufförare åt mig under tiden i Moçambique.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Bakgrund.....	4
2.1 Kort historik om Moçambique.....	5
2.2 Hur befolkningen i Moçambique lever	6
2.3 FN:s millenniemål	6
2.4 FN:s barnkonvention	7
3. Litteratur	7
4. Syfte och frågeställningar	8
5. Metod.....	8
5.1 Val av metod.....	8
5.2 Urval och genomförande	9
5.4 Validitet och reliabilitet.....	10
5.5 Etiska överväganden.....	10
6. Resultat	11
6.1 Grundutbildning	11
6.2 Högre utbildning	12
6.3 Ämnen, betyg och bedömning	12
6.4 Språket i skolan.....	13
6.5 Ny skolutbildning och läroplan.....	14
6.6 Utbildningsdepartement och finansiering.....	14
6.7 Lärarutbildning.....	15
6.7.1 Statliga skolor och FN:s millenniemål.....	15
6.7.2 Privata skolor.....	16
6.7.3 Hur lärarutbildningen är upplagd	16
6.7.4 Målet med Skolorna för framtidens lärare	17
6.7.5 De pedagogiska verkstäderna	18
6.7.6 Statligt stöd.....	18
6.8 Svårigheter i skolan.....	19
6.8.1 Brist på utbildade lärare	19
6.8.2 Lärarna får dåligt betalt.....	19
6.8.3 Barnen kommer inte till skolan	20
6.8.4 Flickor blir bortgifta tidigt	21
6.8.5 Den utbredda korruptionen	21
6.8.6 Brist på resurser	22
6.8.7 Hiv/aidsepidemin.....	22
6.9 Skolans framtid	22
6.9.1 Målsättningar och visioner	22
6.9.2 På väg mot framtiden.....	23
6.9.3 Ljuspunkter.....	23
7. Diskussion.....	24
7.1 Metodreflektion.....	24
7.2 Resultatreflektion	24
7.3 Relevans för läraryrket	26
7.4 Fortsatt forskning	26
7.5 Slutord	26
8. Käll- och litteraturförteckning.....	28

Bilaga 1 Karta över Moçambique

1. Inledning

Vi lever i en värld som blir allt mer globaliserad men trots detta är vår kunskap om och inblick i den värld som är olik vår egen många gånger väldigt begränsad. De pedagogiska resonemang vi för utgår allt som oftast från oss i ett i-land trots att det i läraryrket är av stor vikt att ha kännedom om den värld som sträcker sig utanför vår egen. Vi behöver alla insyn i verkligheter som skiljer sig från vår egen, också för att förstå vår egen verklighet bättre. Moçambique hör till en del av världen som vi i väst ofta ser på med bristfälliga kunskaper.

Anledningen till att denna uppsats handlar om just Moçambique är att jag tillbringat en period där som volontär på bland annat en låg- och mellanstadieskola. Detta gav mig anledning att fundera mer kring skolsystemet och hur det kan se ut i ett land som är så annorlunda än Sverige. Jag är inte heller främmande inför tanken att använda min lärarutbildning till att arbeta i andra länder än Sverige och tror att det är väldigt värdefullt att få en inblick i och förståelse för en annan skolkultur än vår egen.

De flesta av oss skulle troligtvis ha svårigheter att peka ut Moçambique på en karta eller ge någon mer fakta om landet än att det är fattigt och ligger någonstans i Afrika. Sant är att Moçambique under perioder varit världens fattigaste land och än idag ligger långt ner på listan över välståndet i världen. Men sant är också att landet långsamt är på väg upp ur krisen och att utvecklingen idag mestadels går i en positiv riktning. Hur detta har påverkat, och fortfarande påverkar, skolan är en spännande utveckling att följa.

2. Bakgrund

För att ge en ökad förståelse av uppsatsen ges nedan en bakgrund till Moçambique och dess befolkning. Det ges även en kort beskrivning av FN:s millenniemål och FN:s barnkonvention vilka båda berör skolan på olika sätt och visar på vikten av alla barns rätt till utbildning och skolgång.

Moçambique ligger på Afrikas sydostkust och sträcker sig utmed kusten med Tanzania som närmaste granne i norr och med gräns i söder mot Sydafrika.¹ Enligt FN:s Human Development Index² för 2007 / 2008 ligger Moçambique i botten av välståndsskalan på plats 172 av 177 länder (Sverige på plats 6).³ Under mitten av 1990-talet var landet också världens fattigaste och inbördeskrig, naturkatastrofer och svåra epidemier präglade det mesta av nyhetsrapporteringen i väst. Idag har man lyckats ta sig ur den allra djupaste ekonomiska krisen men kämpar fortfarande mot fattigdomen och andra hot där aidsepidemin är ett skrämmande exempel som har stor påverkan på människors vardag.

---

¹ Se bilaga 1

² Ett sätt att jämföra välstånd mellan olika länder. Till skillnad från BNP fokuseras inte på materiellt välstånd utan bl.a. på hur stor andel av befolkningen som lever under fattigdomsgränsen, på utbildningsnivå, förväntad livslängd etc.

³ <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (2007-12-18)

2.1 Kort historik om Moçambique

År 1498 landsteg den portugisiske sjöfararen Vasco da Gama på sin väg till Indien i det som idag är Moçambique. Det blev början på portugisernas dominans och under närmare femhundra år var landet en portugisisk koloni. Efter Vasco da Gammas besök tog portugiserna kontroll över delar av handeln och började också en omfattande slavhandel. När slavhandeln upphörde i slutet av artonhundratalet hade en miljon människor förts bort från Moçambique. Handeln med slavar ersattes av handel med guld och diamanter och huvudstaden flyttades från de norra delarna till nuvarande Maputo i söder, som låg bra till för att skeppa ut de fyndigheter som påträffades.

Under artonhundratalets sista decennium fick Moçambique sina nuvarande gränser fastslagna. Några år dessförinnan hade Portugal vid den omtalade Berlinkonferensen fått rätt till alla moçambikiska områden de gjorde anspråk på och under 1920-talet fick de till slut också full kontroll över även de inre delarna av landet.

Befrielsekriget på 1960- och 70-talet mellan det socialistiska partiet Frelimo, gerillarörelsen Renamo och den portugisiska kolonialmakten ledde till att landet slutligen efter nästan femhundra år blev självständigt 1975. Men istället för att leva i frihet drogs man in i ett blodigt inbördeskrig. Renamo, som bekämpat Frelimo och varit ledande i befrielsekampen, saboterade skolor, sjukhus, infrastruktur och elnät, människor drevs på flykt och matproduktionen minskade. Inte förrän 1992 skrevs fredsavtalet på. Då hade uppskattningsvis en miljon människor dödats och miljontals människor var på flykt.

Portugal var ingen stark kolonialmakt och hade bland annat misslyckats med att etablera en fungerande administration. Vid självständigheten lämnade många portugiser landet och med dem mycket tekniskt och administrativt kunnande. Moçambikierna var dåligt utbildade och saknade erfarenhet av att styra sitt land, dessutom hade mycket infrastruktur förstörts under befrielsekriget och ekonomin var havererad. Portugal hade låtit företag utveckla infrastruktur och skol- och hälsovårdssystem i utbyte mot mark- och råvarurättigheter, något som dock inte fungerade i praktiken. I förlängningen ledde detta ”samarbete” till en ekonomisk tillbakagång och att korruptionen bredde ut sig. Viljan fanns att modernisera landet men det var stor brist på kompetent personal eftersom de flesta välutbildade på grund av kriget flyttat till Sydafrika eller Portugal.⁴

Idag har ekonomin förbättrats men kriminaliteten är utbredd och korruption, smuggling, prostitution och knarkhandel är vanligt förekommande. Arvet från Portugal lever kvar, bland annat genom att det officiella språket i landet fortfarande är portugisiska. Alla i befolkningen behärskar dock inte portugisiska och det talas en mängd andra lokala språk i landet.⁵

---

⁴ <http://www.landguiden.se> (2007-12-08)

⁵ Ibid.

2.2 Hur befolkningen i Moçambique lever

De flesta människor i Moçambique bor på landsbygden och cirka 80 procent av befolkningen ägnar sig åt någon typ av jordbruk, då främst familj jordbruk. Huvudgrödorna som odlas är majs, ris och cassava och de odlas mestadels för eget bruk. Landet har några viktiga exportvaror, främst räkor, cashewnötter, tobak, socker, bomull, aluminium och elektricitet.

Läs- och skrivkunnigheten hos invånarna är mycket låg. Knappt 40 procent av den vuxna befolkningen kan läsa och skriva och siffran är lägre på landsbygden där särskilt kvinnor ofta är analfabeter eller har en mycket låg utbildningsnivå.⁶

Arbetslösheten är hög och många arbetar legalt eller illegalt i grannlandet Sydafrika. Minimilönen som regeringen fastställt räcker inte för att försörja en hel familj och år 2003 levde över hälften av invånarna i Moçambique i fattigdom. Siffran förbättras, men är fortfarande hög. Regeringen arbetar på att minska fattigdomen men det är något som kommer att ta lång tid.

Det råder stor brist på kvalificerad arbetskraft i Moçambique och de flesta människor har inte tagit del av den ekonomiska tillväxt som skett de senaste åren. Korruptionen är utbredd och i kombination med arbetskraftbrist och ineffektivitet gör den att förvaltning och politiska institutioner fungerar dåligt. Man är också fortfarande beroende av bistånd från andra länder där Sverige är en av de enskilt största bidragsgivarna.

2.3 FN: s millenniemål

År 2000 höll FN ett millennietoppmöte i New York som samlade stats- och regeringschefer från hela världen. Där antogs gemensamt millenniedeklarationen som slår fast vilka grundläggande värderingar FN ska arbeta efter i det nya millenniet. Denna deklaration består av åtta punkter som tillsammans har som mål att halvera fattigdomen och hungern samt öka levnadsstandarden i världen till år 2015.⁷

Den andra punkten i millenniemålen rör utbildningen i världen och slår fast att alla barn ska kunna gå klart grundskolan:

År 2015 ska både pojkar och flickor få gå i grundskola och kunna slutföra utbildningen. Utbildning ger bland annat en människa större möjlighet att få ett betalt arbete och försörja sig själv. Det bidrar till att halvera fattigdomen och hungern i världen.⁸

Det sägs vidare att den största utmaningen för att nå upp till målet finns i Afrika söder om Sahara. Här är det bara två tredjedelar av alla barn som börjar skolan. Till denna del av världen hör Moçambique som tillsammans med sina grannländer har en stor utmaning framför sig för att nå upp till FN:s mål.⁹

---

⁶ http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_MOZ.html (2007-12-18)

⁷ <http://www.millenniemalen.se> (2007-12-06)

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

2.4 FN:s barnkonvention

Även FN:s barnkonvention talar om vikten av alla barns rätt till utbildning. Här sägs också att utbildningen ska vara kostnadsfri och att högre utbildning ska uppmuntras och göras tillgänglig för varje barn. I artikel 28 står följande:

Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt, (a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla; (b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn (...) (e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.¹⁰

I artikeln som följer talas det bland annat om vikten av att barnen utvecklar respekt för sin egen kulturella identitet. Detta är i hög grad viktigt i Moçambique där landet under lång tid varit under styre av kolonialmakten Portugal, något som också påverkat undervisningen i skolorna.

3. Litteratur

Det teoretiska underlaget och tillgången på litteratur för studien är delvis något begränsat. Av den litteratur och forskning som finns tillgänglig är mycket av äldre art och utgivet under 1970- 80- och 90-talen. Eftersom mycket har hänt sedan dess och denna studie behandlar skolan som den ser ut idag har delar av materialet använts enbart till inläsning för att ge bakgrundsinformation till mig som författare.

De skriftliga källorna har jag fått tag i genom sökning på bibliotek i Sverige, på olika organisationers hemsidor på internet samt fått på plats i Moçambique. Det rör sig då främst om olika typer av forskning kring skol- och utbildningssystemet i Moçambique. Till litteraturen hör bland annat Anton Johnstons *Education in Moçambique 1975-84*, en beskrivning av hur skolan i Moçambique såg ut under åren efter självständigheten.¹¹ En något nyare bok är *Skolan i världens fattigaste land*, skriven av Göran Linde, där skolan under tidigt 1990-tal beskrivs och en del av de problem den då mötte diskuteras.¹²

Litteratur och skriftliga källor från Moçambique rör främst broschyrer som beskriver olika organisationers verksamheter samt statistik och annan information jag fått lov att kopiera. Då det inte funnits speciellt mycket material tillgängligt har jag fått vara tacksam för det som varit möjligt att få tag på.

---

¹⁰ <http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten> (2007-12-06)

¹¹ Johnston, A (1984) *Education in Moçambique 1975-84*. Stockholm: SIDA

¹² Linde, G (1994) *Skolan i världens fattigaste land*. Stockholm: HLS förlag

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att beskriva skolsystemet i Moçambique. För att besvara syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur ser Moçambiques skolsystem ut?
- Hur är lärarutbildningen uppbyggd?
- Vilka är de största problemen med skolan?
- Vart är utvecklingen i skolan på väg?

5. Metod

Med anledning av studiens syfte och karaktär har insamlandet av material skett på flera olika sätt. Det har dels skett genom tre veckors fältstudier på plats i Moçambique men också genom litteraturstudier och informationsinsamlande i Sverige. I Moçambique genomfördes ett antal intervjuer med personer väl insatta i studiens frågeställningar och det är dessa intervjuer som huvudsakligen ligger till grund för fakta i resultatdelen.

5.1 Val av metod

Det teoretiska underlaget och förekomsten av litteratur i det valda ämnet är begränsat, likaså mina egna förkunskaper och därför valdes en explorativ metod för studien. Denna metod av antropologisk karaktär används vid enklare undersökningar av områden som tidigare varit lite utforskade och kan även utgöra underlag för vidare, mer omfattande, studier eller forskning inom området. En explorativ metod är ofta byggd på kvalitativa ansatser och baserade på små urval.¹³

Viss fakta till studien har inhämtats i litteraturen men till största delen kommer informationen från intervjuer. Intervjuerna har genomförts med en metod som Svensson och Starrin kallar för en ostandardiserad eller kvalitativ intervju och är en utforskande metod som används för att upptäcka eller för att förstå ett fenomen. Intervjusättet kräver att den som intervjuar hela tiden utvecklar, anpassar och följer upp det som i samtalet verkar relevant för undersökningens syfte och kräver alltså en del av intervjuaren. En kvalitativ intervju utgår också från att man inte från början vet vilka frågor som är viktiga och betydelsefulla och anledningen till att denna metod valts är att det inte finns särskilt mycket tidigare forskning om ämnet och att intervjuer då är en bra väg till kunskap.¹⁴

I *Metoder i samhällsvetenskap* skriver sociologen Sigmund Grønmo om relationen mellan forskare och informant i en intervjusituation och om hur kommunikationen mellan de båda bidrar till hur intervjun utvecklas. Beroende på informantens svar utformar forskaren nya frågor och insamlingen och analysen av data pågår på så vis parallellt.¹⁵ En kvalitativ intervju

---

¹³ Grønmo, S. (2006) *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber AB s. 91

¹⁴ Svensson, P-G. & Starrin, B. (red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur s.54ff

¹⁵ Grønmo 2006, s. 161

utgörs också av ”en interaktion mellan minst två personer där både intervjuare och intervjuperson reagerar på och påverkar varandra.”¹⁶

5.2 Urval och genomförande

De första veckorna av studien tillbringades i Moçambique och under denna period gjordes ett antal intervjuer samt besök på olika skolor. Möjligheten till resan kom ganska hastigt på och därför hade jag inte speciellt mycket tid till ämnesinläsning och andra förberedelser innan avresan. Tack vare förstående handledare i Sverige och kontakter i Moçambique från tidigare besök gick resan ändå att genomföra trots den korta förberedelsetiden. Före avfärd var det inte heller helt klart vilka personer jag skulle få möjlighet att träffa och intervju. Genom kontakter med svenskar på plats hade jag dock fått namnet på två personer som var villiga att ställa upp på intervjuer och jag hade även kontakter på en grundskola i området som skulle besökas.

Under fältstudieveckorna genomfördes sammanlagt åtta större intervjuer med olika personer, alltifrån en elev på lärarhögskolan till en man som arbetar på utbildningsdepartementet i staden. Urvalet har inte varit lätt att styra över eftersom jag inte hade mycket möjlighet till kontakter med människor innan resan och jag var därför tacksam för de personer som det gavs möjlighet att intervju. Trots det få antalet intervjuade personer anser jag mig ändå fått en relativt bred och nyanserad bild av studiens syfte och frågeställningar.

Mina informanter har varit följande: Sabine, kvinnlig rektor på lärarhögskola. Edward, manlig rektor på grundskola. Moises, manlig student på lärarhögskola. Alberto, man, arbetar på utbildningsdepartementet. Manuel, man, arbetar med alfabetiseringsprojekt. Joaquin, man, arbetar på lärarhögskola och har en lärarutbildning i grunden. Kvinnliga studenter på grundskolor.

Att resa med så kort varsel var lite av en chansning och jag visste inte helt vad jag kunde förvänta mig, vilka personer som skulle vara möjliga att träffa eller vad jag skulle kunna få reda på. Några av de intervjuer som planerats kunde inte heller genomföras på grund av tidsbrist eller på bristande kommunikationer. Eftersom bara ett par intervjupersoner var tillfrågade innan och resterande ordnades på plats, bland annat med stor hjälp av en svensk familj, har studiens frågeställningar också ändrats under resans gång. Möjligheten att få besöka en lärarhögskola gjorde exempelvis att lärarutbildning fått en större del i uppsatsen än vad tanken var från början.

Intervjuerna inleddes med en förklaring av vem jag var och vilken typ av undersökning jag gjorde. Under själva samtalet användes en kvalitativ intervjuteknik med öppna frågor där intervjun blev som en dialog mellan informanten och mig. Inga standardiserade frågor användes utan frågorna var relativt öppna och informantens tankegångar följdes upp och fick ibland styra samtalet. På grund av detta har ingen intervju blivit den andra lik även om ungefär samma frågor ställts.

De flesta intervjuerna gjordes på engelska och dessa klarades av på egen hand, men vid några tillfällen talade inte intervjupersonerna engelska utan enbart portugisiska som jag inte behärskar särskilt väl. Vid dessa tillfällen fick jag hjälp med tolkning av svenskar som sedan

---

¹⁶ Svensson & Starrin 1996, s. 58

drygt tio år arbetar i landet och väl känner till dess språk och kultur. Mina frågor ställdes då på svenska och översattes till portugisiska och svaren översattes i sin tur från portugisiska till svenska. Fördelen med detta är möjligheten att kunna formulera frågor och svar på det språk man behärskar bäst men nackdelen är att delar av svaret och nyanserna kan gå förlorade i en översättning. Även vid de intervjuer som gjordes på engelska kunde språkförbistringar uppstå då varken jag som intervjuare eller informanten har engelska som modersmål. Dock ledde det inte till några större missförstånd. Intervjuerna spelades in på en mp3-spelare för att senare transkriberas in i datorn och under samtalen fördes också anteckningar på papper med stödord och nyckelord för att få en bättre översikt. Under tiden i Moçambique gjordes också besök på en grundskola samt allmänt informationsinsamlande och arbete med studien.

Tillgången till litteratur och material för studien har, som sagts tidigare, varit begränsad. En del av materialet som varit svår att få tag på är den nya läroplanen som diskuteras i resultatdelen. Information om den kommer därför via mina källor.

5.3 Validitet och reliabilitet

Vad gäller studiens tillförlitlighet kan eventuell viss kritik komma att framföras kring det få antal intervjuer som gjorts och att undersökningsgruppen därför är något tunn. Detta är något jag varit medveten om och därför exempelvis ibland med avsikt ställt samma frågor till flera olika personer. Vid dessa tillfällen har informanterna oberoende av varandra gett ungefär liktydiga svar på frågorna vilket jag menar ger studien en större reliabilitet. De tryckta källorna bör också anses vara tillförlitliga.

Trots att antalet genomförda intervjuer inte är stort och litteraturtillgången begränsad tycker jag mig ändå ha fått en relativt god bild av hur skolsystemet är uppbyggt och av studiens övriga frågeställningar. Beroende på informanter, olika frågor som ställs och svar som ges skulle dock en upprepning av studien troligtvis inte ge exakt samma resultat. Min förhoppning är ändå att den bild som ges här är korrekt, om än färgad av författarens urval och intressen.

5.4 Etiska överväganden

Staden, provinsen samt lärarhögskolan där fältstudierna genomförts nämns i texten vid sina korrekta namn. De intervjuade personerna har tilldelats fingerade förnamn för att göra det svårare att identifiera dem.

6. Resultat

I resultatdelen nedan redovisas information från litteratur och intervjuer parallellt med varandra.

Skolsystemet i Moçambique är under ständig utveckling. Innan landets självständighet 1975 drevs ett mindre antal skolor av katolska kyrkan och den portugisiska staten men mestadels vita barn gick där och långt ifrån alla moçambikanska barn gavs möjlighet. Skolan syftade mestadels till att ge barnen grundläggande kunskaper i religion och i det portugisiska samhället och ofta erbjöds bara grundskoleutbildning.¹⁷ Vid självständigheten räknar man med att endast sju procent av befolkningen i landet var läskunnig. Idag har den siffran förbättrats och fler barn går i skolan än fortfarande långt ifrån alla.¹⁸

6.1 Grundutbildning

Skolgången i Moçambique är obligatorisk de första sju åren. Den sjuåriga primärskolan är uppdelad i Ensino Primário 1 (åk 1-5) och Ensino Primário 2 (åk 6-7). Efter detta kommer en icke-obligatorisk sekundärskola, Ensino Secundario, uppdelat i Ensino Secundario Geral (åk 8-9) och Ensino Secundario Pre-Universitario (åk 10-12).¹⁹

Barnen är sex år gamla när de börjar årskurs ett och är, om de inte behöver gå om någon klass, klara med primärskolan vid tolv års ålder. Förskolan är frivillig och alla skolor erbjuder därför inte möjligheten att gå i förskola. Årskurs åtta till tolv, sekundärskolan, är också frivillig, men på grund av stor brist på skolor och hård konkurrens om de befintliga platserna slutar de flesta barn sin skolgång efter årskurs sju. År 2006 var nettoinskrivningen i sekundärskolan av barn mellan 13 och 17 år endast knappt åtta procent och särskilt på landsbygden är tillgången till sekundärutbildning mycket begränsad.²⁰

Vid sidan av sekundärskolan finns det även möjlighet till yrkesutbildning i skolan, Ensino Profissional Basico, i årskurs 6-9, och Ensino Medio i årskurs 10-12. Denna yrkesinriktade utbildning finns inom exempelvis teknik och jordbruk och ger i princip eleven framtida tillträde till universitets- och högskoleutbildning.²¹

Undervisningen på grundskolan är sedan år 2004 gratis. Barnen får böcker och visst annat material från skolan, men ofta räcker inte kvoten av exempelvis pennor och skrivböcker hela året utan eleverna får bekosta nya själva. Det är också vanligt förekommande att skolor tar ut avgifter för exempelvis betygssättning, skolunderhåll och inskrivning av elever.²² Sekundärskolan är inte gratis och kostar ungefär motsvarande 10 USD per år.²³ Borttagandet av skolavgiften har ändå inneburit att många föräldrar som tidigare inte haft råd att skicka sina barn till skolan nu har möjlighet att göra det. Föräldralösa barn har också fått en bättre

---

¹⁷ Johnston 1984, s. 19

¹⁸ Linde 1994, s. 19

¹⁹ Ibid, s. 19

²⁰http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/070305/f8b6a7bd38a3349f65d0a75d367e442c/Mocambique%202006.doc (2007-12-11)

²¹ Linde 1994, s. 19

²²http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/070305/f8b6a7bd38a3349f65d0a75d367e442c/Mocambique%202006.doc (2007-12-11)

²³ Joaquin (2007) Intervju 19 nov

möjlighet till skolgång. Nackdelen med borttagandet av skolavgiften är att skolorna förlorat en viktig inkomstkälla och därmed fått försämrade ekonomi.²⁴

Idag räknar man med att 60 procent av alla barn mellan 6 och 12 år går i primärskolan. Siffran varierar mellan stad och landsbygd och andelen pojkar i skolan är högre än andelen flickor. Även mellan provinserna skiljer sig siffrorna och i vissa provinser i de norra delarna av landet har över en tredjedel av barnen aldrig gått i skolan.²⁵

6.2 Högre utbildning

Efter genomgången sekundärskola eller yrkesinriktad utbildning finns det möjlighet att läsa vidare vid universitet och högskolor. Landets största universitet, Eduardo Mondlane-universitetet i Maputo, hade 1999 cirka 7 000 studenter inskrivna.²⁶ Vid sidan av detta universitet finns det bland annat pedagogiska universitet på flera orter, polishögskola, tekniska högskolor och en sjöfartshögskola.²⁷ Möjligheten finns också att läsa utbildningar på distans från mindre orter, något som är populärt bland de som bor långt från storstäderna. Vid distansundervisningen kommer en lärare från universitetet eller högskolan ungefär var sjätte vecka och håller föreläsningar, resten av tiden har studenterna självstudier.²⁸

De högre utbildningsinstitutionerna är antingen privata eller statliga och största skillnaden mellan dem är kostnaden man betalar för att gå där. Statliga utbildningar har låga kostnader för sina studenter, ca 34 USD per termin medan de privata utbildningarna kan kosta mellan 150 och 250 USD per månad (1999). Att läsa vid ett privat universitet är alltså förhållandevis dyrt om man inte får stipendier, något elever med bra betyg från tidigare skolgång har möjlighet att få. Blir man tilldelad stipendier betalas hela utbildningen men de är ofta svåra att få. Det är också en avsevärt högre andel män än kvinnor som får stipendier.²⁹ Enligt de i studien intervjuade personerna är det svårt att komma in på universitetet om man inte har pengar. Korruptionen är utbredd och det förekommer också att de som delar ut stipendier får pengar under bordet.³⁰

6.3 Ämnen, betyg och bedömning

Det moçambikanska skolåret består av två terminer. Eftersom landet ligger på södra halvklotet börjar barnen höstterminen i mitten av januari och fortsätter den fram till juni där man har tre veckors lov. I juli börjar vårterminen som sträcker sig fram till sommarlovet i november-december. Eleverna går i skolan måndag till fredag och skoldagen är oftast uppdelad i förmiddags- eller eftermiddagsundervisning. Då vissa elever gått om flera klasser och blivit "för gamla" för skolan händer det att de istället får kvällsundervisning. Alla elever bär också obligatorisk skoluniform.³¹

---

²⁴ Manuel (2007) Intervju 26 nov

²⁵ http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/070305/f8b6a7bd38a3349f65d0a75d367e442c/Mocambique%202006.doc (2007-12-11)

²⁶ Chilundo, A. et al. (2003) *Higher Education in Mozambique: a Case Study*. Oxford: James Currey, s. 14

²⁷ Ibid, s. 14

²⁸ Edward (2007) Intervju 13 nov

²⁹ Chilundo et al. 2003 s.15, 90

³⁰ Moises (2007) Intervju 19 nov

³¹ Edward (2007) Intervju 13 nov

Ämnena som läses i skolan är portugisiska, matematik, samhällsvetenskap, naturkunskap, idrott, bild, musik, civic- and moral education (ungefär motsvarande värdegrundsarbete) samt visual education. Engelska läses från årskurs fem och franska från årskurs elva. Varje skolämne har ett antal mål läraren ska arbeta efter i sin undervisning och för att bli godkänd i ett ämne ska eleven nå upp till dessa mål.³² Betyg ges i slutet av varje skolår i en skala från ett till tjugo där tio är gränsen för godkänt. För att gå vidare till nästa årskurs krävs att betygssnittet ligger på minst tio och att man är godkänd i portugisiska och matematik.³³

I årskurs två, fem och sju har alla elever obligatoriska prov i matematik, portugisiska, samhällskunskap och naturkunskap. Uppnås inte godkändgränsen första gången får eleven göra omprov och missas även det andra provet får man gå om hela årskursen. Tidigare har man räknat med att 25 procent av alla elever i åk 1-5 går om sin klass, många av dem flera gånger.³⁴ Detta gör att en stor del av platserna de nya eleverna behöver redan är upptagna och leder i förlängningen till att färre barn får plats i skolan. Det händer också att elever får gå om klasser flera gånger och därmed är flera år äldre än sina klasskamrater. Skulle en elev missa de obligatoriska proven och behöva gå om samma årskurs en tredje gång avbryts som regel deras skolgång och eleven får istället läsa in årskursen som kvällskurs eller på egen hand och göra proven som en utomstående elev.³⁵

6.4 Språket i skolan

Språksituationen i Moçambique är komplex och man har 25 officiella och en mängd lokala språk. Det språk som främst talas i skolorna är portugisiska, ett språk de flesta barn som börjar årskurs ett inte behärskar. Myndigheterna har dock insett vikten av att barnen får lära sig på sitt eget språk de första åren och därför börjat införa undervisning på lokala språk i skolorna.

Läroplanen säger att läraren ska använda det lokala språket så att eleverna förstår ordentligt och kan ta till sig undervisningen.³⁶ Det i området dominanta språket ska användas och läraren uppmanas också att använda portugisiskan parallellt. Ett problem med många av de lokala språken är att de saknar skriftspråk och även om de har ett skriftligt språk saknas det ofta böcker och material. Detta är en utmaning som regeringen tagit på allvar och det arbetas med att få fram skrivna språk och material på dessa till skolorna.³⁷

---

³² Moises (2007)

³³ Edward (2007) 21 nov

³⁴ Linde 1994, s. 17

³⁵ Edward (2007) 21 nov

³⁶ Moises (2007)

³⁷ Manuel (2007)

6.5 Ny skolutbildning och läroplan

I början av 2000-talet gjordes skolutbildningen om i Moçambique. Målen anpassades, skolböckerna uppdaterades och läroplanen gjordes om med tydliga beskrivningar av målen för varje ämne och varje årskurs. Den nya läroplanen har för avsikt att ha en progressiv syn på skolan och de som varit med om att utveckla den säger att ”Ett klassrum ska vara ett laboratorium för att utveckla elevernas sinnen”.³⁸ Nya ämnen som lagts till undervisningen är bland annat engelska, idrott och musik och 25 procent av läroplanen ska relatera till det lokala samhället eleverna befinner sig i.³⁹ Numera har varje skola eller distrikt läroplaner där det på lokal nivå bestäms vad som ska läras ut som har med elevernas vardagsliv att göra, till skillnad från förr då skolbarnen fick lära sig om Portugal och om portugisernas liv och seder.⁴⁰

Den nya skolutbildningen har debatterats mycket. Exempelvis har de obligatoriska proven förändrats, lärarna ska skriva portfolio över eleverna och det diskuteras om huruvida lärarens makt har förändrats och försämrats. För många lärare är det också svårt att helt förstå och hantera vad de nya, mer avancerade, läroplanerna egentligen innebär. Regeringen vill dock med den nya läroplanen öka skolans, och lärarnas, betydelse bland människor. President Armando Guebuza sade så här i ett tal i samband med att man sjösatte läroplanen:

vi menar att föräldrar ska se sina barn och deras lärare som representanter som medför lösningar på frågor om hälsa, näring, byggnadsarbete, jordbruk och boskapsskötsel (...) Den nya läroplanen tar viktiga steg i riktningen att göra skolan mer betydelsefull för deras levnadsförhållanden. (...) Lärarna måste av invånarna ses på som representanter för förändring och förbättring av deras liv. De måste betraktas som förebilder i beteende, allmänt sinnelag och god utbildning. De måste ses på som äkta 'extraföräldrar' till barnen. Endast med den hållningen och det beteendet kommer de förtjäna en hög omtanke och respekt i samhällena de arbetar i.⁴¹

6.6 Utbildningsdepartement och finansiering

Utbildningsdepartementet är uppbyggt kring de olika provinserna och skolorna. I huvudstaden Maputo finns det nationella departementet med utbildningsministern Aires Aly som högste chef. Därefter följer den provinsiella nivån där landets tio provinser har egna departement. I varje provins finns ett antal distrikt som i sin tur är indelade i pedagogiska zoner med ett antal skolor i varje.⁴²

Utbildningssektorn får pengar från statsbudgeten, från internationellt bistånd och olika organisationer.⁴³ Pengarna fördelas av finansministeriet som gör en grovbudget och sedan skickar pengar antingen direkt till skolorna eller via de provinsiella departementen. År 2006 utgjorde utbildningssektorns andel av statsbudgeten 20 procent.⁴⁴

³⁸ Teacher Training Humana People to People, s. 6

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Manuel (2007)

⁴¹ Teacher Training Humana People to People, s. 6

⁴² Alberto (2007) Intervju 26 nov

⁴³ Linde 1994, s. 23

⁴⁴ http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/070305/f8b6a7bd38a3349f65d0a75d367e442c/Mocambique%202006.doc (2007-12-11)

Pengarna används för att kunna driva befintliga skolor, betala lärarnas löner och bygga nya skolor. Finns det fungerande alfabetiseringsprogram i området kan detta också stödjas. De flesta primärskolor har dock väldigt dåligt med pengar och får svårt att upprätthålla en god kvalitet på undervisning och skolor med de små budgetarna som kan ligga på 1000 till 2000 USD per år.⁴⁵

Det finns även ett mindre antal privata primär- och sekundärskolor i Moçambique men dessa erhåller inget större stöd av staten. Läroböckerna betalas från statlig nivå men löner och liknande får de stå för själva genom exempelvis stöd från olika hjälporganisationer.⁴⁶

6.7 Lärarutbildning

Institutionerna som utbildar lärare är antingen statliga eller privata och skiljer sig åt bland annat kring utbildningens upplägg och hur lång utbildningstiden är. I denna studie har besök gjorts på en privat lärarhögskola i Chimoio i provinsen Manica i de centrala delarna av Moçambique. På grund av möjligheten att få komma dit har det nedan fokuserats på hur den privata lärarutbildningen ser ut och inte den statliga. Den statliga utbildningen har också nyss gjorts om och det har varit svårt att få någon djupare kunskap om hur den är upplagd.

6.7.1 Statliga skolor och FN:s millenniemål

För att uppnå FN:s millenniemål behöver fler barn få möjlighet till skolgång genom att fler skolor byggs och fler lärare utbildas. Ett led i detta har varit att förändra lärarutbildningen och göra den kortare, vilket lett fram till dagens ettåriga utbildning och till att det gamla lärarutbildningssystemet håller på att avslutas. Tidigare kunde man efter sjätte klass gå tre år, eller efter tionde klass två år, för att bli lärare, nu ska det istället vara möjligt att efter tio år i skolan gå direkt på en ettårig utbildning. Speciella institutioner byggs för den nya snabbutbildningen och på landsbygden uppförs fler skolor. Den största delen av utbildningen står staten för, vilket innebär att de som har det dåligt ställt ekonomiskt sett nu ska få större möjlighet till vidareutbildning.⁴⁷

I den nya utbildningen fokuseras mer på den pedagogiska biten än på lärarnas teoretiska kunskaper och praktiken är nästan helt borttagen. Detta anses ändå vara bättre än att ta in vem som helst som man tidigare nästan gjort på grund av den stora lärarbristen.⁴⁸

---

⁴⁵ Sabine (2007) Intervju 19 nov

⁴⁶ Edward (2007) 13 nov

⁴⁷ Manuel (2007)

⁴⁸ Alberto (2007)

6.7.2 Privata skolor

Den privata lärarutbildningen i Moçambique startades för 25 år sedan av organisationen Humana People to People⁴⁹. Idag bedriver man med hjälp av den nationella systerföreningen ADPP⁵⁰ tio lärarhögskolor i olika provinser och sedan 1993 pågår utbildningen också i samarbete med landets utbildningsdepartement. Skolorna har fått namnet Escola de Professores do Futuro⁵¹ – Skolan för Framtidens Lärare.⁵²

Skillnaden på statlig och privat lärarutbildning är stor. På EPF-skolorna bedrivs till exempel arbete i skolans närområde, något som utgör en stor del av utbildningen.

6.7.3 Hur lärarutbildningen är upplagd

Utbildningen vid EPF är två och ett halvt år lång och för att börja där ska en student gått minst tio år i grundskolan. För att bli antagen krävs också en form av inträdesprov där de med bäst resultat tas in. På EPF Chimoio tas varje år in mellan 80 och 100 elever och det är uppemot 500-600 sökande till platserna. Av dessa är idag ungefär hälften kvinnor jämfört med 20 procent för tio år sedan. Skolan är väl ansedd och de flesta studenter får jobb direkt efter avslutad utbildning.⁵³

Undervisningen är indelad i åtta perioder, alla med sitt eget tema och syfte, som börjar med en blick ut i hela världen, fortsätter genom det egna landet för att slutligen fördjupa sig kring den lokala skolan och det omgivande samhället.

Världen vi lever i. (Tre månader)

De första månaderna sätts studenterna in i ett världsomspännande perspektiv, studerar olika teman om världen och lär sig att se sin utbildning i ett internationellt perspektiv. Målet är att de ska se sig själva som världsmedborgare.

Vårt land. (Tre månader)

Härefter studerar man sitt hemland och om dess grundläggande sociala- och naturförhållanden, samtida politik samt visioner för framtiden. Varje student ska se sin egen betydelse för landets utveckling.

Vi fortsätter att bygga på vår skola. (En månad)

Praktiskt arbete på högskolan med byggnation, underhållsarbete, trädgårdsarbete och liknande. Studenterna tränas i att göra sin egen planering och budget och syftet med denna period är att träna dem i organisering, planering och ledarskap och ge dem praktiska färdigheter inför deras framtida lärarroller.

Skolpraktik och vidare studier. (Fem månader)

Självstudier varvas med daglig undervisningspraktik på en grundskola i närheten av högskolan. Under denna period skriver studenterna också en bok om undervisning med titeln ”100 viktiga pedagogiska frågor”.

---

⁴⁹ Ett internationellt nätverk som arbetar för internationell utveckling och samarbete. Huvudmålet är att skapa utveckling och minska klyftan mellan de rika och fattiga. Den svenska delen Biståndsföreningen HUMANA Sverige var tidigare känd under namnet Ulandshjälp från Folk till Folk (UFF).

⁵⁰ Ajuda de Desenvolvimento de Povo para Povo / Utvecklingshjälp från Folk till Folk

⁵¹ Härefter förkortat EPF

⁵² Sabine (2007)

⁵³ Joaquin (2007)

Specialisering. (Fem månader)

Specialisering och fördjupning i två-tre valfria ämnen samt deltagande i ett mindre utvecklingsprojekt för en byskola.

Läraryrket som en del av lärarutbildningen. (Elva månader)

Praktik och avlönat arbete på en grundskola på landsbygden. Perioden innehåller bland annat undervisning i skolan, arbete i det omgivande samhället samt träning i samarbete med rektor, kollegor, elever, föräldrar, grannar och lokala myndigheter. Studenterna har också kontakt med skolan under perioden och fortsätter sina studier på egen hand.

*Pedagogisk verkstad*⁵⁴. (En månad)

Studenterna får lära sig hur man upprättar och håller igång en pedagogisk verkstad.

Slutexamen. (En månad)⁵⁵

Ett av huvudmålen med undervisningsupplägget är att studenterna ska lära sig skapa utveckling. Undervisning i byskolor som saknar resurser kombinerat med uppgiften att bidra till en generell samhällsutveckling betyder att skolan och lärarna får stor betydelse ute i byarna. Upplägget motiveras med att ”Utbildningen av lärarna måste leva upp till de krav som ställs inför den verklighet som barnen och deras föräldrar lever i ute i byarna.”⁵⁶ Enligt Humana Sverige jobbar efter examen mer än 90 procent av lärarna som utbildats på EPF på grundskolor på landsbygden.⁵⁷

6.7.4 Målet med Skolorna för framtidens lärare

Främjandet av utveckling är ett av de viktigaste målen med den privata lärarutbildningen. Lärarhögskolorna är ett slags kulturella centra där man hjälper den lokala befolkningen genom bland annat praktiskt arbete. Det berättas exempelvis om lärarstudenter som under sin praktik visade befolkningen runt skolan hur man kunde odla egna grönsaksfält och hur man kunde elda på ett mer energi- och vedsparande sätt. Varje högskola har en rad aktiviteter för att nå ut i det omkringliggande samhället, innefattande bland annat fortbildning av lärare, pedagogiska verkstäder, kurser i egenföretagande, samt skolundervisning för vuxna.⁵⁸

Enligt organisationen bakom skolorna är utbildning en viktig del i främjandet av utveckling. Utbildning av fler lärare är ett måste då läraren är nyckelpersonen i utbildningen:

Africa is the poorest continent today, and its different nations face huge challenges. Development is needed in all aspects of daily life in Africa, ranging from production, health care and technology, to environment and education. Education is a must in the process of creating development. The teacher is the key person in education. So, education of more teachers – with passion and determination to take up the challenges of development – is a must.⁵⁹

---

⁵⁴ Se punkt 6.7.5

⁵⁵ Teacher Training Humana People to People, s. 4f

⁵⁶ <http://www.humanasverige.org/TextPage.asp?MenuItemID=43&SubMenuItemID=102> (2007-12-11)

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Teacher Training Humana People to People, s. 2ff

⁵⁹ Ibid, s. 1

Lärarhögskolorna har även ett annat specifikt syfte; att utbilda lärare som ska undervisa på landsbygden. Det råder stor brist på lärare i Moçambique och de flesta färdigutbildade lärare väljer att bosätta sig i städerna där man har det bättre ställt materiellt sett. Detta leder till att bristen på lärare är som störst på landsbygden och är en av orsakerna till valet att utbilda lärare som ska arbeta just där.⁶⁰

6.7.5 De pedagogiska verkstäderna

På EPF-skolorna har man så kallade pedagogiska verkstäder som inrättas i områden där lärare från skolan arbetar. I den pedagogiska verkstaden finns teknisk utrustning, bibliotek samt arbetsplats för lärarna och syftet med dem är att stödja och inspirera lokala lärare, bidra till att höja nivån på utbildningen i grundskolorna samt ge människor på landsbygden tillgång till kunskap. I verkstäderna finns möjlighet för människor i byarna att få tillgång till tv, film, nyheter och internet, något som ofta saknas på landsbygden. Exempel på andra aktiviteter som också sker i verkstäderna är vidareutbildning av lärare och olika kurser.⁶¹

För de lokala lärarna ges möjlighet och hjälp att förbereda lektioner med modernare undervisningsmaterial och nya undervisningsmetoder. Enligt EPF har detta i förlängningen lett till att eleverna fått förbättrad inlärning, lägre avhoppningssiffror och att fler når upp till godkäntgränsen.⁶²

6.7.6 Statligt stöd

Det kostar ca 4 000 USD att utbilda en student och av denna kostnad betalar staten i snitt hälften. Studenterna själva betalar en avgift på 600 Mt per månad, ca 25 USD, och i detta ingår boende på skolan, mat och övriga kostnader. Lärarna som arbetar på EPF är anställda av utbildningsdepartementet som betalar lönerna men även andra, utomstående organisationer som exempelvis FN stöder eller har bidragit med stöd till skolorna. ADPP får också pengar från olika donatorer och från andra medlemmar i Humana People to People.⁶³

Enligt organisationen själv ställer sig staten positiv till att andra än de själv bedriver lärarutbildning. Organisationer som ADPP har funnits i landet under lång tid, deras arbete och filosofi är väl känt och eftersom lärarbristen är hög är man öppen för att de också bedriver utbildning.⁶⁴

---

⁶⁰ Teacher Training Humana People to People, s. 1

⁶¹ Ibid, s. 5

⁶² Ibid.

⁶³ Sabine (2007)

⁶⁴ Ibid.

6.8 Svårigheter i skolan

Skolsystemet i Moçambique lider brist inom många områden. Till dessa hör den stora bristen på utbildade och kvalificerade lärare samt att många barn av olika skäl inte får möjlighet att gå i skolan. Nedan tas dessa och några av de andra större svårigheterna upp.

6.8.1 Brist på utbildade lärare

Det många menar är det största problemet med skolan är att många lärare helt eller delvis saknar utbildning. Lärarbristen är stor och på grund av detta har man i många fall tvingats anställa obehöriga lärare utan pedagogisk utbildning. Bristen på lärare har flera orsaker. Det finns till exempel få institutioner som utbildar lärare och vid de lärarhögskolor som finns utbildas också för få. Många av de som utbildats arbetar inte heller i skolan utan ger sig in i andra branscher som är mer lukrativa och där lönerna är högre.⁶⁵

Behovet av lärare är som allra störst på landsbygden men många av de utbildade lärarna vill inte arbeta där eftersom det innebär en sänkt levnadsstandard. Förutsättningarna för ett drägligt liv är mindre på landsbygden där det många gånger saknas el och vatten i bostäderna och de flesta vill därför bo inne i städerna. Detta leder till att det är landsbygden som har den största bristen på lärare medan det i städerna många gånger finns gott om utbildade lärare.⁶⁶

Lärarbristen leder också till en dålig arbetsmiljö. Eleverna går i skolan antingen på förmiddagen eller eftermiddagen men på grund av lärarbristen måste lärare ibland undervisa klasser både för- och eftermiddag. De långa arbetsdagarna gör att tiden till planering och förberedelse av lektioner blir kort och i vissa fall inte hinns med eller åsidosätts. En av de lärarstudenter som intervjuats menar att det är vanligt förekommande att lärare inte förberett sig ordentligt inför lektionerna och därför får improvisera under timmarna, något som negativt påverkar undervisningen.⁶⁷

6.8.2 Lärarna får dåligt betalt

De låga lärarlönerna bidrar inte till att göra yrket mer attraktivt och det förekommer också ofta att löner inte betalas ut i tid. Lönerna i den statliga sektorn är lägre än i den privata och staten betalar löner utifrån nivå på utbildningen och inte vilken typ av arbete man har. De låga lönerna bidrar till att många lärare är omotiverade och får de erbjudande om ett mer välbetalt arbete är risken stor att de slutar sina lärartjänster och lämnar skolans värld.⁶⁸

En utbildad grundskollärare tjänar mellan 120 och 140 USD i månaden. Arbetar man i sekundärskolan ligger lönen något högre, 200 - 500 USD. Utbildade lärare tjänar minst, cirka 80 USD per månad.⁶⁹ För de lärare som bor och arbetar på landsbygden finns ett lönetillägg, subsidio de isolamente, som en slags bonus för att man väljer att arbeta ute på landet. Inne i städerna utgår ingen bonus.⁷⁰

---

⁶⁵ Manuel (2007)

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Moises (2007)

⁶⁸ Manuel (2007)

⁶⁹ Joaquin (2007)

⁷⁰ Manuel (2007)

Den styrande regeringen är medveten om att de låga lärarlönerna är ett stort problem. År 2006 höjdes lönerna med 14 procent, men då samtidigt levnadsomkostnaderna ökar gör höjningen i sista änden endast en marginell skillnad.⁷¹

6.8.3 Barnen kommer inte till skolan

Många barn i Moçambique går inte i skolan trots den allmänna skolplikten. Fenomenet är mest utbrett på landsbygden och ju mer isolerat människor lever från staden eller samhället desto större är tendensen att barnen inte kommer till skolan. Särskilt i de norra delarna av landet är problemet stort och det är också där de vuxnas utbildningsnivå är som lägst.⁷²

Den främsta orsaken till att barnen inte kommer till skolan är den utbredda analfabetismen kombinerat med fattigdomen. Även om skolan är gratis är det inte alla barn som får möjlighet att gå där eftersom de behövs hemmavid för arbete och föräldrarna inte alltid värdesätter nyttan med utbildning högt.⁷³

Då de flesta familjer i Moçambique är stora med många barn att ta hand om och många munnar att mätta är det inte ovanligt att barnen tvingas arbeta hårt hemma. För att få ihop tillräcklig med mat för överlevnad behövs mycket arbetskraft och skolgång prioriteras många gånger bort till förmån för arbete i hemmet och på fälten. Om föräldrarna själva inte gått i skolan och fått en utbildning är det inte heller självklart för dem att deras egna barn ska gå där eller att de inser vikten av att kunna läsa och skriva för att skapa sig en framtid. Skolan kostar tid och pengar och kan barnen istället arbeta hemma eller sälja produkter från det lilla jordbruket är det mer ekonomiskt lönsamt för familjen.

Det hårda slitet för brödfödan kan också medföra problem för de barn som faktiskt går till skolan. Bristen på mat gör att barnen ibland äter enbart ett mål mat om dagen och därmed får svårt att koncentrera sig på studierna och orka med en hel dag. När skoldagen är slut tar arbetet vid och det blir lite tid över till läsläsning och annat skolarbete. Även då tiden finns kan det vara svårt att få hjälp med läxorna eftersom många vuxna inte gått i skolan själva och inte kan läsa och skriva. Studiemiljön i hemmet är hos de flesta barn mycket dålig då många bor i enkla lerhyddor bestående av ett enda rum och med eldstaden som enda ljuskälla när mörkret fallit.

Det är många gånger svårt att göra något åt att barnen inte kommer till skolan men det arbetas gentemot föräldrarna för att få dem att förstå vikten av utbildning. Vid vissa skolor görs också hembesök hos familjer där barnen saknas i skolan.⁷⁴

---

⁷¹ Manuel (2007)

⁷² Alberto (2007)

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Alberto (2007)

6.8.4 Flickor blir bortgifta tidigt

En annan orsak till att många barn inte går i skolan är traditionen att gifta bort flickor vid tidig ålder. Så kallade "premature marriages" drabbar främst unga flickor på landsbygden där föräldrarna har det svårt ekonomiskt sett och är i behov av pengar. Vid giftermål får brudens föräldrar brudpris av mannen och det förekommer att man mer eller mindre säljer sina döttrar. "It's like business you know" som en intervjuperson kommenterade fenomenet.⁷⁵

Om flickan som gifts bort är i skolåldern kan hon inte längre fortsätta skolan utan får stanna hemma och ta hand om familj och hushåll. Skolgång och utbildning kommer i andra hand och viktigast blir mannen, giftermålet och de ekonomiska fördelar det för med sig för flickans familj.⁷⁶

Som förberedelse för giftermål får flickor lära sig hur man tar hand om ett hushåll, sköter om barn, lagar mat och liknande, något som ofta ses som viktigare än att gå i skolan. Många flickor blir också gravida och får barn när de är unga och slutar då skolan.⁷⁷

Det förekommer att barn och tonåringar som ser fördelarna med att studera inte vill gifta sig och därmed sluta skolan. Föräldrarna har dock ofta lättare för att se de kortsiktiga fördelarna med att barnen gifter sig än de mer långsiktiga fördelarna med att de går i skolan. Barnen måste då acceptera och göra som föräldrarna säger, något skolan inte kan göra så mycket åt.⁷⁸

6.8.5 Den utbredda korruptionen

Enligt lagen är skolgången gratis men i praktiken betalas exempelvis mutor till lärare.⁷⁹ Korruption är ett relativt stort problem och trots att stat och regering satsar pengar på skolan är det inte alltid de kommer fram dit de ska. Inte bara bland tjänstemän på högre nivå förekommer mutor och liknande utan även ute på många skolor. Det är inte ovanligt att föräldrar eller elever betalar lärare för att de ska förfalska betyg och det förekommer också att lärare i sin tur kräver pengar av föräldrar för att deras barn ska bli godkända eller få högre betyg. Flickor tvingas i vissa fall också betala med sin kropp.⁸⁰

Även på universitetsnivå förekommer korruption och mutor. Föräldrar kan kräva att få köpa inträdesprov och se dem i förväg eller köpa in sina barn på andra sätt om de inte klarar proven.⁸¹

Genom uppmärksammande av problemet och genom att officiellt hänga ut olika fall där det förekommit har man dock kunnat minska korruptionen. Till viss del kan problemet ändå finnas kvar under lång tid eftersom en följd av det blir att tankesättet sitter kvar hos eleverna när de lämnar skolan och även när de själva utbildar sig. En lärare som från sin egen skoltid är van vid mutor och bestickningar löper stor risk att fortsätta med det själv om inte synsättet hos lärare och studenter förändras.⁸²

---

⁷⁵ Moises (2007)

⁷⁶ Joaquin (2007)

⁷⁷ Moises (2007)

⁷⁸ Edward (2007) 13 nov

⁷⁹ Linde 1994, s. 17

⁸⁰ <http://www.afrikagrupperna.org/cgi-bin/afrika.cgi?d=s&w=2752&s=tx> (2008-01-02)

⁸¹ Manuel (2007)

⁸² Joaquin (2007)

6.8.6 Brist på resurser

I framför allt secondary school saknas inte sällan skolbyggnader och klassrum och de befintliga skolorna räcker inte till för alla elever. Lärarbristen leder också till att klassrum ibland blir stående tomma utan lärare. I vissa fall har utomstående organisationer sponsrat bygget av skolor men inte velat eller kunnat betala för mer än själva byggnaden och skolorna saknar då material och löner till lärare.⁸³

En annan följd av bristen på lärare och resurser gör att klasserna många gånger är mycket stora. Det är inte ovanligt med uppemot 70-80 elever i varje klass vilket gör det svårt för lärarna att få tid till varje elev och att göra enskilda bedömningar. Många elever går ur skolan utan att varken kunna läsa eller skriva ordentligt.

6.8.7 Hiv/aidsepidemin

Något som också berör skolan är den omfattande spridningen av hiv/aids. Enligt officiella siffror är 16 procent av befolkningen i Moçambique hivsmittad och tusentals människor avlider varje år. Detta påverkar även den unga generation som nu växer upp där många barn har blivit föräldralösa och bor ensamma eller under vårdnad av släktingar. För en del av dem innebär föräldrarnas död också slutet på deras egen skolgång då de måste arbeta för att försörja sig och inte har möjlighet att gå till skolan.⁸⁴

Även många lärare bär på smittan. Man räknar med att nästan var femte lärare var smittad av hiv/aidsviruset 2003, vilket betyder att närmare 10 000 lärare kommer ha dött i aids före år 2010. Detta får i förlängningen en stor påverkan på skolan.⁸⁵

6. 9 Skolans framtid

Allt är inte negativt med skolan i Moçambique. Regeringen har visioner för framtiden och arbetet och utvecklingen går sakta men säkert framåt.

6.9.1 Målsättningar och visioner

En del i regeringens arbete framåt är FN:s millenniemål. Ett av målen slår fast att alla barn har rätt till skolgång och genom de pengar som kommer in i landet byggs bland annat nya skolor. För att råda bot på lärarbristen har man också skapat förutsättningar för en snabbare lärarutbildning. Numera startas det utbildningar på ett år för att snabbt kunna få ut fler lärare till skolorna. Nackdelen med dessa är att man får ge avkall på kvalitén och bland annat dra ner på praktiken under utbildningen.⁸⁶

---

⁸³ Alberto (2007)

⁸⁴ <http://www.sida.se/sida/jsp/sida.jsp?d=284&a=1016> (2007-12-07)

⁸⁵ <http://www.landguiden.se> (2007-12-08)

⁸⁶ Manuel (2007)

Det finns en slogan när det gäller utbildning i Moçambique som lyder ungefär ”educar para ser, para estar”, dvs. utbildning inte bara för att lära utan för att lära sig att vara en bra person. Visionerna för skolan är bra och det finns stor potential och många möjligheter i landet. Ofta är det dock ett stort glapp mellan vision och verklighet, vilket inte enbart kan skyllas på stat och regering utan på den faktiska verkligheten. Det tar lång tid att skapa något och genomföra förändringar. Enligt informanterna har det centrala utbildningsdepartementet ändå en bra policy gentemot olika organisationer och donatorer. De inser att de behöver hjälp från andra och är också ödmjuka och villiga att ta emot hjälpen och samarbeta.⁸⁷

6.9.2 På väg mot framtiden

För att Moçambique ska klara målet med utbildning för alla år 2015 behöver det innan dess anställas 55 000 lärare. Trots att antalet inskrivna barn i skolan ökar finns det 1,3 miljoner barn i skolåldern som inte får möjlighet att gå där och endast en liten del av barnen i skolan är inskrivna i sekundärskolan. Idag går det 75 elever på varje lärare och målet är att komma ner till 45 elever. All denna utveckling kräver dock stora resurser och ett målmedvetet arbete.⁸⁸

6.9.3 Ljuspunkter

Några av de positiva sakerna med skolan och utbildningssystemet är att människor vill utvecklas och accepterar att bli hjälpta. Det finns en medvetenhet om att till exempel kvalitetsnivån på utbildningen behöver höjas och de allra flesta är inte motståndare till förändringar. Regeringen har också tagit skolfrågor på ett större allvar nu än någonsin, exempelvis har man insett vikten av att barn undervisas på sitt lokala språk de första åren i skolan. Föräldrarna är också mer engagerade än vad de varit tidigare, de finns ofta med i byggandet av skolor och uppmuntras också engagera sig i andra frågor som rör barnens skolgång.⁸⁹

Det sker en positiv förändring i skolan men processen är stor och långsam och har inte varit helt problemfri. Under det långa inbördeskriget förstördes mer än hälften av alla skolor, lärare mördades systematiskt och de flesta barn gick inte i skolan. I början av 1990-talet började hälften av barnen i en årskull skolan men endast en femtedel av dessa avslutade år 5. Idag har man byggt upp många av skolorna igen, fler barn fullföljer sina årskurser, det finns fler lärare och en majoritet av barnen går i skolan.⁹⁰

---

⁸⁷ Sabine (2007)

⁸⁸ <http://www.afrikagrupperna.org/cgi-bin/afrika.cgi?d=s&w=2752&s=tx> (2008-01-02)

⁸⁹ Manuel (2007)

⁹⁰ Linde 1994 s. 14, 34

7. Diskussion

7.1 Metodreflektion

Den valda metoden har haft en kvalitativ och explorativ ansats som grundar sig på intervjuer. Största delen av litteraturen om skolan i Moçambique rör skolan under eller strax efter inbördeskriget. Eftersom skolan genomgått stora förändringar sedan dess har jag valt att till stor del förlita mig på mina intervjuade informanter, något som kan tänkas påverka tillförlitligheten. Tidsbegränsningen och tillgången på källor har till viss del påverkat studien och en ny studie med mer tid och fler informanter skulle kunna ge en fördjupad och mer nyanserad bild.

Användningen av intervjuer gör att det är svårt att helt kunnat förutsäga vilken riktning studien ska ta. Den beror exempelvis mycket på vilka informanterna är. Likaså kan språksvårigheter och kulturella skillnader påverka informationen och mina tolkningar, liksom hur uppriktiga de intervjuade personerna är. Jag upplevde dock att de svarade ärligt på mina frågor och inte gav någon idylliserande beskrivning av situationen. Tvärtom kunde jag ibland förvånas över hur uppriktiga svar som gavs. Ofta fick intervjuerna relativt stort fokus på skolans problem, något som kan tyckas vara känsligt att diskutera med en främmande människa. Upplevelsen av intervjuerna var ändå att informanterna var mycket tillmötesgående. De tog sig tid att svara, som jag uppfattade det, öppet och ärligt på mina frågor och gav ett positivt bemötande. Enbart vid några tillfällen var det svårt att få tydliga svar på frågor av mer abstrakt karaktär som berörde exempelvis visioner och mål.

7.2 Resultatreflektion

Uppsatsens fokus har till stor del handlat om de negativa delarna av skolan och utbildningssystemet. Jämfört med exempelvis Sverige ligger Moçambique långt efter i utvecklingen och problemen är ofta mycket stora. Den sjuåriga obligatoriska skolgången existerar bara på pappret, i verkligheten är det en stor del av alla barn som inte får möjlighet att gå i skolan. Minst chans till skolgång har flickor på landsbygden.

Den del av arbetet som berör lärarutbildning har varit av särskilt personligt intresse utifrån de egna studierna. Skillnaderna mot min egen lärarutbildning är dock stora. I den moçambikanska lärarutbildningen handlar en stor del av utbildningen om landsbygdsutveckling och om praktiskt arbete. I Sverige skulle ett sådant upplägg inte vara aktuellt, men i Moçambique lever man i en annan verklighet där behoven ser annorlunda ut. Endast den privata delen av lärarutbildningen har här studerats och den efterlämnade ett gott intryck. Skolandan framstår som god och målsättningarna för skolan verkar bra. Den statliga utbildning som nyss sjuöversatts kan förhoppningsvis göra att lärarbristen minskar. Förhoppningsvis kommer också de nya lärarna, trots sin korta utbildning, bidra till en positiv utveckling i skolan.

En faktor som påverkar läraryrkets attraktionskraft är lönerna. Högre löner skulle kunna ge en högre status, mer motiverade lärare och därmed en bättre skola. Liksom i Sverige finns också ett stort antal obehöriga lärare som arbetar i skolorna. Skillnaden länderna emellan är att många i Moçambique själva inte gått mer än sju-åtta år i skolan. Hur deras undervisnings-situation ser ut, liksom vad barnen lär sig, kan man bara föreställa sig. Många barn går också

ur skolan utan att varken kunna läsa eller skriva ordentligt, vilket kan bero på kvaliteten på lärarna.

En annan orsak till att många barn inte kan läsa eller skriva är de stora klasserna. De gör att det är mycket svårt för läraren att individualisera undervisningen. Att barn känner sig sedda och förstådda i skolan är oerhört viktigt men i stora klasser måste de ofta kämpa för att få uppmärksamhet och det är lätt att försvinna och bara bli en i mängden. För barn med begåvningshandikapp är det kanske inte förrän vid de obligatoriska proven läraren upptäcker att de är svagpresterande. De flesta skolor har ont om resurser och därmed ingen möjlighet till speciallärare eller specialklasser för elever som behöver extra stöd.

Fattigdomen slår hårt mot samhället. Att många barn inte får tillräckligt med näring gör det svårt för dem att hålla uppe koncentrationen en hel dag i skolan. Man är långt ifrån ett system där alla elever serveras mat i skolan såsom vi ser i många västländer. Fattigdomen innebär också att många barn får arbeta hårt när de kommer hem från skolan istället för att få tid till läxläsning. Många får inte stöd hemma i den utsträckning de skulle behöva, föräldrarna är ofta analfabeter och får därför problem med att hjälpa sina barn med läxor och annat hemsarbete. Att bekämpa analfabetismen bland vuxna är därför viktigt i det moçambikanska samhället. Det skulle förhoppningsvis göra föräldrar mer motiverade att sända sina barn till skolan och också ge dem större möjlighet att stödja sina barn hemma. Många föräldrar som inte gått i skolan själva ifrågasätter nyttan med skolgång och anser att barnen gör mer nytta genom att bidra till familjens försörjning.

Den utbredda korruptionen slår också hårt mot fattiga familjer. Trots de i våra ögon små summor som krävs är det många familjer som inte har råd att låta sina barn gå till skolan. Det finns inga ursäkter för att lärare till exempel kräver mutor och extra betalt från sina elever. Dock har de ofta mycket dåliga arbetsförhållanden, vilket kan ses som en förklaring till mutorna. Lönerna är låga och betalas ibland ut flera månader för sent, arbetssituationen är många gånger ohållbar med överfulla klassrum och knappa resurser. Korruptionen är utbredd i hela samhället och inget som är unikt för skolan, människor är vana vid att det ofta krävs lite mer betalt för vissa tjänster och det är svårt att ändra tankesättet över en natt. För att råda bot på problemet behövs en mental förändring och en stark politik som når ut i hela landet.

Trots den till synes negativa bilden av skolan finns ändå tecken på att utvecklingen går åt rätt håll. Skolan har stora problem men man har vidtagit olika åtgärder för att komma åt problemen då man är medveten om de brister som finns. Utbildningens betydelse är mycket stor för att ett land som Moçambique ska kunna lyfta sig upp ur fattigdom och orättvisor och kunna ge sina invånare bättre livsvillkor. Utvecklingen är dock något som kommer att ta lång tid och innebära mycket arbete. Barnen är landets framtid och utbildning är ett led i riktningen till bättre livsvillkor och ett bättre samhälle.

Ett land som Moçambique som ligger långt efter andra länder behöver också internationellt stöd, inte bara ekonomiskt utan även kunskapsmässigt. När det gäller skolans område är tillgång till pedagogisk forskning och erfarenheter av stor vikt. Ytterligare en sak där betydelsefullt stöd skulle kunna ges är till olika läsprojekt. Tillgången till bibliotek och böcker kan antas vara begränsad för de flesta, därför skulle olika former av projekt för att ge fler barn och människor tillgång till böcker kunna göra en positiv skillnad i samhället.

7.3 Relevans för läraryrket

Som blivande lärare i en globaliserad värld ska vi vara goda förebilder för eleverna. I inledningen talas om vikten av att vi som lärare breddar vårt perspektiv och lär oss mer om världen. Även i väst har vi problem och brister i skolan men det är viktigt att sätta dem i ett större perspektiv. Det finns inget som säger att det sätt vi gör saker och ting på här alltid är det enda sättet, eller ens det bästa. Vi behöver vara öppna då vi alltid kan lära oss av andra.

För mig personligen har undersökningen lett till en vidare syn på tillvaron och en djupare insikt och förståelse för hur skolsystemet fungerar i ett av Afrikas fattigaste länder. Att få en inblick i ett annat lands skolkultur har också gett vidgade perspektiv på den egna verkligheten och på den svenska skolan. Som lärare ökar det trovärdigheten om man har egna erfarenheter från en värld som de flesta elever eller ens vuxna inte känner till. När man sitter med skolomotiverade eller apatiska elever framför sig kan man ha nytta av att ha upplevt det motsatta, elever som trots dåliga odds inget hellre önskar än att få gå i skola och bli något viktigt när de blir stora.

7.4 Fortsatt forskning

Studien har varit explorativ på en bred men något ytlig nivå. Den har svarat på de frågor jag haft men också öppnat upp en mängd, i mitt tycke, intressanta frågor för fortsatt forskning. Litet fokus har här exempelvis legat på barn med särskilda behov. Med de stora undervisningsgrupper man har i Moçambique kan man tänka sig att behovet av stöd- eller specialundervisning är väldigt stort. Hur blir dessa barns behov tillgodosedda i skolan? I vilken grad kan läraren upptäcka barn med svårigheter? Vilken elevsyn har man och hur tänker man kring det vi kallar elever med svårigheter och barn med funktionshinder? Likaså när det gäller de barn som faller ur skolan efter att inte klarat av att gå vidare till nästa klass, finns det någon gemensam nämnare för dem?

Genusfrågan är också intressant. Har man någon medveten jämställdhetspedagogik eller hur tänker man? Vad kan man göra för att få fler flickor att gå i skolan? Till en vidare studie vore det mycket intressant att se närmare på någon eller några av dessa frågeställningar.

7.5 Slutord

Att studera skolsystemet i Moçambique är på ett sätt att göra en tidsresa bakåt i tiden. I flera avseenden kan man dra paralleller med skolan i Sverige i folkskolans barndom. Även om Sverige inte hade någon utbredd analfabetism fanns det vitt spridda attityder till skolan som något dumt påfund. Människor såg inte alltid skolgångens nytta då arbete och yrkesliv var i fokus och ofta tillskrevs större värde. Kvinnans roll i samhället och skolan var också underordnad mannens, något vi kan se i Moçambique idag där flickor till exempel ges mindre möjlighet till skolgång.

Sverige har haft 165 år på sig sedan folkskolans införande att nå dit i utvecklingen där vi befinner oss idag. Utvecklingsländerna har inte denna tid på sig för att nå en rimlig utveckling och levnadsstandard. Om de inte inkluderas i en internationell gemenskap kan gapet mellan fattiga och rika länder bara fortsätta att öka. Med en globaliserad politik där de rika länderna tar sitt ansvar kan utvecklingen emellertid se betydligt ljusare ut. En förutsättning för att

kunna stödja och ge hjälp på vägen är att de rika länderna inte enbart ser ett värde i sina egna uppfattningar och sätt att tänka och för över dem på andra länder. Utvecklingsländernas samhällsstruktur och tankesätt ser ofta mycket annorlunda ut och att förstå och respektera de lokala kulturerna är mycket viktigt för att kunna ge den hjälp som behövs. Hjälp till självhjälp är ett bra ledord där man genom att stärka och uppmuntra det som fungerar kan nå långt i utvecklingen.

Med de stora problem och svårigheter som faktiskt finns i det moçambikanska skolsystemet är det lätt att fokusera på svårigheterna och således efterlämna en dyster bild. Det går inte att förneka att så är fallet, men min förhoppning är att framtiden blir ljusare. Skolan har stora brister men kanske att den en dag verkligen kommer att kunna erbjuda alla barn möjlighet till skolgång. Utbildning är enligt internationella överenskommelser en mänsklig rättighet. Den betyder större möjlighet till en bättre framtid, inte bara för medborgarna utan för hela landet, och är något alla ska ha möjlighet till. För att bidra till förändring behövs inte bara ekonomiska resurser utan en förändring i tankesättet hos människor. Det berör inte bara skolans värld utan hela samhället i stort. Moçambique har en stor utmaning framför sig och en lång väg kvar för att klara av målen om ge alla barn rätt till skolgång.

8. Källförteckning

Tryckta källor:

- Chilundo, Arlindo, Peter Fry, Lisbeth A. Levey & Mouzinho Mário (2003) *Higher Education in Mozambique: a Case Study*. Oxford: James Currey
- Grønmo, Sigmund (2006) *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber AB
- Johnston, Anton (1984) *Education in Moçambique 1975-84*. Stockholm: SIDA
- Linde, Göran (1994) *Skolan i världens fattigaste land*. Stockholm: HLS förlag
- Svensson, Per-Gunnar & Bengt, Starrin (red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Teacher Training Humana People to People (tidning)

Webbkällor:

- <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (2007-12-18)
- http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_MOZ.html (2007-12-18)
- <http://www.afrikagrupperna.org/cgi-bin/afrika.cgi?d=s&w=2752&s=tx> (2008-01-02)
- <http://www.globaldefence.net/karten/mosambik.jpg> (2008-01-06)
- <http://www.humanasverige.org/TextPage.asp?MenuItemID=43&SubMenuItemID=102> (2007-12-11)
- <http://www.landguiden.se> (2007-12-08)
- http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/070305/f8b6a7bd38a3349f65d0a75d367e442c/Mocambique%202006.doc (2007-12-11)
- <http://www.millenniemaalen.se> (2007-12-06)
- <http://www.sida.se/sida/jsp/sida.jsp?d=284&a=1016> (2007-12-07)
- <http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten> (2007-12-06)

Personlig information:

- Intervju med Alberto (2007) 26 nov
- Intervju med Edward (2007) 13 nov
- Intervju med Edward (2007) 21 nov
- Intervju med Joaquin (2007) 19 nov
- Intervju med Manuel (2007) 26 nov
- Intervju med Moises (2007) 19 nov
- Intervju med Sabine (2007) 19 nov

Bilaga 1 Karta över Moçambique

Källa: <http://www.globaldefence.net/karten/mosambik.jpg> (2008-01-06)